

Abel Quentin

VIZIONÁR

INAQUE

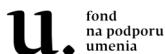
Preklad
Mária Michalková

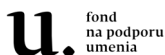
Abel Quentin

VIZIONÁR

Preklad tejto knihy vo forme štipendia podporil
z verejných zdrojov Fond na podporu umenia.

Vydanie tejto publikácie z verejných zdrojov
finančne podporil Fond na podporu umenia.

Abel Quentin
LE VOYANT D'ÉTAMPES

COPYRIGHT © Le Voyant d'Étampes, Editions de l'Observatoire / Humensis, 2021
Published by arrangement with Lester Literary Agency & Associates.

TRANSLATION © Mária Michalková Rovná 2025

COPYEDITING Martina Kubealaková

COVER © Arriba!

SLOVAK EDITION © Inaque 2025

ISBN 978-80-8207-277-1

ISBN e-book 978-80-8207-278-8

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať
a rozmnožovať so zámerom ju rozširovať v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek
spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

Abel Quentin

VIZIONÁR

INAQUE

Medveďom samotárom

„Nie som väzňom dejín.
Nemusím v nich hľadať zmysel svojho osudu.“

Frantz Fanon
Čierna koža, biele masky, 1952

„Luna tonula v Potomacu
Žobral som o tvoju lásku a jej vysokánske plamene“

Robert Willow
Massachusetts Avenue, 1951

I

THE WINNER TAKES IT ALL

(VÍTAZ BERIE VŠETKO)

„MY VŠETCI SME DETI PRISŤAHOVALCOV... To čo má byť? Naozaj si myslíte, že môžete cítiť desatinu toho, čo cíti prisťahovelec? Nezdá sa vám, že je na čase prenechať slovo im, deťom prisťahovalcov? Prestať si prisvojovať ich hlas?“

Jeanne, nová dcérina priateľka, mala prísny pohľad a zovreté pery. Pripomínala mi puritánku, aká mohla žiť v štáte Iowa niekedy okolo roku 1886. Od ustavičnej odhodlanosti zatínala zuby.

Bolo osem a večer sa nezačínal dobre. Keď som si objednával aperitív s horcom, čašník mal v očiach otázku: zrejme o ňom nikdy nepočul. Musel som sa zmieriť s uhorkovým kokteilom, na ktorom plávali sezamové zrníčka. „*Skoro ako trus myšacích trpaslíkov*,“ ironizoval som v bezúspešnom pokuse uvoľniť atmosféru. Okolo stola vládlo husté napätie – nadviazať medzi ľuďmi srdečné vzťahy v priebehu niekoľkých minút nie je ľahké. Iba Léonie vyzerala spokojne, hlasno chlipkala sečuánsky čaj s korením a počúvala, ako diskutujeme. Toto jednoduché a dobré dievča si nevedelo predstaviť, že by sa dvaja ľudia, ktorých má rado, automaticky hneď nespriatelili. Jachtavo som sa ospravedlňoval a pokúšal sa o vysvetlenie, pripomínajúc, že Harlem Désir, spoluzakladateľ hnutia SOS Rasizmus, je pôvodom Antilčan. Pokiaľ ide o Julienu Draya, nebol som si istý, musel by som si to pozrieť, ale bolo možné, že je niečo ako alsaský Žid. Alebo alžírsky. Sľúbil som, že to zistím.

★

Pri stole sme boli traja, ja, moja dcéra Léonie a jej priateľka Jeanne. Bola to v podstate malá revolúcia. Pred piatimi rokmi som zaviedol rituál nedeľnej večere ako dôverného stretnutia so svojou ratolesťou. Nikto tretí neprichádzal do úvahy. Pridržal som sa rady svojej exmanželky Agnès, vymedziť *nenarušiteľný priestor otec – dcéra*. Keď som si po rozvode musel určovať svoju samotársku cestu, jej vzácne rady a múdrosť mi ukrutne chýbali.

Léonie bývala v Pontoise, vo štvrti Saint-Martin, ktorej úzke

a vlhké uličky sa kľukatili okolo stanice. Nikdy ma k sebe nepozvala a zariadil som sa podľa toho: pravdepodobne sa obávala môjho sarkazmu pri pohľade na výzdobu jej dievčenského budoáru, ktorý po sťahovaní zrejme zrekonštruovala do pôvodného stavu, s plagátmi Christine & Queens a vôňou arménskeho papiera. Je strašné, keď rodič vzbudzuje u svojho dieťaťa taký pocit (namiesto toho, aby bol chápatelným útočiskom, kam sa vždy možno uchýliť). Sarkazmy, ktoré mi občas ujdú, sú vlastne určené najmä mne samému. Hneval som sa na Léonie, že sa mi príliš podobá. Moja dcéra zdedila po mne istý sklon k neúspechu, aj keď sa s ním nespájala otcova zatrpknutosť ani jeho ponurá jasnozrivosť: bola veselá ako pinka. Pracovala vo vzťahovom koučingu uplatňovanom vo svete podnikania, v jednom z tých zamestnaní, ktoré sa hemžili okolo firiem a služieb trhovej ekonomiky tak ako ryby plávajúce popri žralokoch (píjavice, povedal by Marc), profitujúc z pokryteckého konceptu *spoločensky zodpovedného podnikania*. Zámerom podnikov, ktoré sa dali na *spoločensky zodpovedné podnikanie*, bolo, zhruba povedané, presvedčiť verejnosť, že sú aktérmi kapitalizmu s ľudskou tvárou; že ich nenásytnosť, cynizmus a brutalita majú nejaké hranice, že sa starajú o blaho svojich zamestnancov (a dokonca, prečo nie, o uhlíkovú bilanciu). Aby to nejako previedli do praxe, (zle) platili externistov, ktorí učili ľudí, ako majú spolu hovoriť a uvoľnene sa rozprávať na open space pracoviskách. Tak týmto sa Léonie dennodenne zaoberala v prekúrených zasadačkách štvrte Défense. V praxi to predstavovalo organizovanie hier, na ktorých sa museli zúčastniť sklúčené alebo žoviálne biele goliere, a premietnutie niekoľkých slajdov v Power Pointe, ktoré úplne vážne vysvetľovali, že „v neverbálnej komunikácii je uhýbavý pohľad počas rozhovoru znakom nedôvery k partnerovi“. Občas udeľovala svoje rady na diaľku, cez Skype. Skrátka, bola to idiotská práca a bolo by zábavné sa na tom so zainteresovanou osobou kamarátsky zasmiať. Lenže Léonie patrila k ľuďom neschopným otvorene sa pozrieť na svoje neúspechy; tak ako vysvetľovala presťahovanie do Val-d'Oise tvrdením, že už neznesie parížsky život, zatiaľ čo pre nikoho nebolo tajomstvom, že už nezvláda platiť premrštené nájomné za byt vo východnom Paríži; ako tvrdila, že jej vzťah s predchádzajúcou partnerkou Maeve tak či tak ni-

kam nevedol, zatiaľ čo Maeve ju opustila pre akúsi stážistku; že okolnosti tohto rozchodu vrhajú nové svetlo na predmet jej veľkej lásky a že odchod spomínanej Maeve so štetkou v remienkových sandáloch a s kruhovými náušnicami bolo to najlepšie, čo sa jej v živote prihodilo. A tak ako vykresľovala svoje citové rozčarovania žiarivými farbami, uzatvárala rozprávanie o svojich očividných nezdaroch: „Nič lepšie ma nemohlo v živote postretnúť.“ Keď ju človek počúval, každý pád vyzeral ako ohromné terno.

Teší ma nechať sa rozmaznávať týmto radostným, nepredstaviteľne dobrým dievčaťom. Léonie patrí k svätcom každodennosti, ktorí nezažiarili nijakým zázrakom, nijakým obdivuhodným činom – nevylicili človeka s chorobou krehkých kostí, nedokázali, aby socha Panny Márie ronila krvavé slzy. Nebola teda nijaká nádej, že by biskup z Pontoise inicioval diecézne skúmanie vo veci jej blahorečenia. V čase môjho rozvodu pred piatimi rokmi sa prekvapivo postavila na moju stranu. Pritom bola čerstvo plnoletá a mohla sa slobodne rozhodnúť pre rodiča, s ktorým chce žiť, alebo ísť svojou cestou. Očividne by mala príjemnejší život v strešnom byte matky – konzultantky v Bain & Company, ale prejavila lojalitu, obetovala sa, lebo vedela, že prežívam zlé časy (hovoríme o temnom období, keď som v pološere počúval stále dookola albumy Motörhead a ráno čo ráno som sa vynáral, akoby som sa prebúdzal po amputácii). Léonie nemala to srdce nechať ma samého a ja som nemal odvahu odmietnuť tento milodar. Sebecky som ho prijal. Dva roky sme spolu bývali, kým ju univerzitná výmena neposlala na rok do Kodane. Je však možné, že v našej spoločnej domácnosti našla aj nejaké výhody: jej matka mala protivný sklon ubíjať ju vlastnými snami, požiadavkami bojovníčky – workoholičky. Agnès od nej vždy vyžadovala, aby sa prekonala, predstavovala jej svet ako džungľu, kde si každé víťazstvo treba s veľkým úsilím vybojovať. Bolo to dosť presné a dokonale vyvolávajúce úzkosť. Pokiaľ ide o mňa, nebol som práve robustnou postavou patriarchu, ktorý bdie nad svojím kmeňom: túto rolu prirodzene zastávala Agnès. Moja exmanželka znášala naše spojenectvo s Léonie ako zvyčajne bez mihnutia oka.

Jeanne, nová Léonina priateľka, nástojila na tom, že vyberie reštauráciu. Možno to bol spôsob, ako vyznačiť svoje teritórium alebo aspoň zaujať nepriateľský postoj v prostredí, v ktorom by mala výhodu – akoby som počul Marca citovať starého čínskeho stratéga, ktorý k tejto téme povedal niečo v zmysle: „Kto nepozná charakter terénu, nemôže so svojou jednotkou napredovať.“ Stretli sme sa v Renaissance, malej vychytenej reštaurácii vo štvrti, kde pracovala, neďaleko Halle Freyssinet. Jeanne bola zakladajúcou spoločníčkou nejakého start-upu; nepochopil som celkom, čo presne robí, iba to, že sa venuje *internetovým riešeniam*. Bola staršia ako moja dcéra a pravdepodobne finančne zabezpečená. Bol som šťastný, že Léonie je pod krídlami ženy s jasnou myslou a železnou vôľou, aspoň na čas. Spokojný, ale nie bez starostí: Léonie bola bezbranná, zraniteľná so svojou láskou, o ktorej sa už dalo tušiť, že ju ničí, a vydaná na milosť staršiemu, ostrieľanému dievčaťu. Potrebovala ochranu. Konkrétne, mala by žiadať nejaké záruky. Predsavzal som si, že tieto banálne záležitosti s ňou príležitostne preberiem. Ak by sa rozhodli pre sobáš, presvedčil by som ju, aby zvolila majetkové spoločenstvo. So svojou exmanželkou som to nespravil a neprejde deň, aby som to trpkou neľutoval.

LÉONIE SA AKO DOBRÁ DCÉRA POKÚSILA predstaviť ma pred svojou novou akvizíciou v plnej sláve. Zúfalo sa snažila, aby som bol milý, a zaviedla reč na moje aktivistické obdobie v osemdesiatych rokoch. Urobila to možno trochu silene.

„Vieš, Jeanne, ocko bol veľmi aktívny, keď v osemdesiatych rokoch zakladali asociáciu SOS Rasizmus.“

Nežne ma postrkovala na scénu: Pusti sa do toho, oci. Ukáž nám, čo vieš. Ukáž sa v tom najlepšom svetle. Predniesol som malé expoé, ktoré poznala naspamäť, legendu osemdesiatych rokov, arabský pochod, začiatky asociácie, chaos a ruch ako v úli na Rue Martel číslo 10, ohromný koncert na Place de la Concorde, spomenul som svoj štýl post-punkového dandyho; ako som vtedy pri fajčení držal cigarety medzi prstenníkom a malíčkom, hovoril som o zhromaždeniach v Maison de la Chimie, o potýčkach so stalinistami z MRAP-u, dlhých večeroch s „patrónmi“ – Coluchom a Simone Signoretovou, o „*mimoriadnej slobode tých rokov*“, témach, ktoré som uzavrel do takého stereotypného opisu, že som už sám presne nevedel, čo si o tom naozaj myslím ani či sa to skutočne stalo. Rozprávanie sa vsunulo medzi mňa a moje spomienky ako nejaký filter, upravilo ich a zmiešalo sa s nimi. Uzavrel som pokorne, že *vôbec netrpím nostalgiou, určite sme boli trochu obmedzení, neprišli sme hovoriť o mne, vaša generácia je zrelšia, má tiež svoje výzvy*, a ani tu som už celkom nevedel, čo si o tom skutočne myslím, alebo možno som toho práve vedel priveľa.

Jeanne nezabrala.

Až neskôr, po Afére, som pochopil, čo znamenal jej potláčaný hnev. Až teraz viem, čo Jeanne chcela povedať, keď ma obvinila, že „si privlastňujem hlas“ tých, ktorých sme obhajovali, teraz, keď som *prebudený* (*woke*, ako hovoria Oni): mala po krk spojencov, ktorí sa domáhali pochvaly, po krk falošnej pokory bielych samcov, takých spokojných so sebou, po krk mužov, ktorí očakávali uznanie za to, že *nechytajú ženy za šušku*, ktorí chceli potlesk, lebo pred tridsiatimi rokmi demonštrovali s čiernym priateľom,

mala po krk toxickej maskulinity starých šesťdesiatosmičkárov, po krk ľavicového paternalizmu, po krk ockových dievčatiek a možno mala už po krk aj Léonie, ktorá sa na mňa pozerala, akoby som bol Gilles Deleuze alebo Roland Barthes, zatiaľ čo som bol starý strelený korheľ. Skrachovanec – a pritom utláčateľ, hovoril rozhorčený Jeannin pohľad. A toho najhoršieho druhu: jedným z tých *White Saviors*, bielych spasiteľov, posily poslednej hodiny, takého, ktorý sa spolčuje s Novými Mocnosťami, keď cíti, že pre jeho malý belošký cisrodový zadok sa veci menia. Lenže Nové Mocnosti ma už nepotrebovali. Bolo prineskoro preukázať svoju nevinu a pridať sa k nim, išlo už len o to, nastaviť gule medzi lameľy záhradníckych nožníc – vykonávateľiek spravodlivosti, už len zaplatiť a nesťažovať sa. Toto všetko som sa od tých čias dozvedel, ale v ten večer v Renaissance som mohol iba hádať.

Posledný raz som sa pokúsil obhájiť: „Nepriusvojili sme si nič hlas. Nešlo o nijakú blahosklonnosť. Boli sme zhrození z výsledku Národného frontu v Dreux v komunálnych voľbách v osemdesiatom treťom. Harlem Désir, Julien Dray boli charizmatické osobnosti, vizionári. Nechceli sme to nechať tak. ‚Všetci sme deti prisťahovalcov‘ bola úprimná spontánna reakcia. Deklarácia solidarity. Tak ako v šesťdesiatom ôsmom ‚Všetci sme nemeckí židia‘. Sme iba jedna mládež, a tá nedá pokoj Národnému frontu.“

Až doteraz som nespravil nijakú chybu, rozhodne som nepovedal nič nevhodné. Chcel som, aby bola Léonie na mňa hrdá. Chcel som byť dôstojným otcom, pôsobiť dobrým dojmom. Jeanne zo mňa nespúšťala oči a ja som sa pekne potil. Mal som dojem, akoby ma varovala: *Pozor na to, čo ideš povedať*. Keď sa mladým ľuďom pri okolitých stoloch stretli pohľady, pôsobilo to, akoby skrížili zbrane. Ich úsmevy odhaľovali zdravý chrup amerických roztliekavačiek. Tu vo štvrti zriadili obrovský inkubátor, vysvetlila Jeanne, a všetci títo mladí pracovali v úchvatnom svete „tech“. Nemali ani polovicu môjho veku. Život k nim prichádzal naplnený zrelým ovocím a medovinou. Súčasnosť bola pre nich ihriskom, svet prázdninovým táborom. Svižne sa presúvali zo Šanghaja do Londýna, z Paríža do Johannesburgu, všade, kde bolo pripojenie 5G. Keď sa ich spytovali na plány, zaujali zasnené pózy a rozhovoreli sa o svete, kde každý centimeter štvorcový bude zavlažovaný digitálnym tokom. Nebolo podstatné, že spomínané toky viezli

neduživé myšlienky *digital natives*, dôležité bolo, že sa nikdy nezastavia a že ich sieť bude čoraz hustejšia, že internet bude dychom sveta. Tento prométeovský ošiaľ bol pre mnohých pózou. Skutočným dôvodom ich oduševnenia bol dôvod, ktorý poháňa svet od samého počiatku: nazhromaždiť maximum prachov za minimum času. Všetci žiarili a z ich jednoduchých a priamych slov sálala neuveriteľná vitalita.

★

Jeanne mala vysoké klenuté čelo a ja som mimovoľne zvažoval škody, ktoré by mohlo spôsobiť vymrštené plnou rýchlosťou, keby sa rozhodla rozbiť mi nos. Zmenil som tému a spýtal som sa jej, čomu sa venuje. Odpovedala v nejasnom newspeaku, hovorila o *antagonizovaní* a *disrupcii*, o „mýte *winner-takes-all*“. Léonie počúvala priateľku s nevýslovným obdivom. Mladú puritánku poháňala neochabujúca vôľa. Bola odo mňa o tridsať rokov mladšia, ale bola zaručene jedinou dospelou osobou pri stole.

„Ako to robíš, Jeanne? Chcem povedať, ako to robíš, že sa nikdy neopúšťaš?“ opýtal som sa.

„Nenechať sa rozptyľovať životom, to je celé. Dvanásť hodín denne práca, dve hodiny šport. Box, maratón, kardio-aerobik. Pomalé cukry a veľa minerálky. Málo spánku. Štyri hodiny, možno päť.“

Tieto obrazy ma zasiahli ako ľadový prúd a vysali zo mňa zvyšky energie. Agnès mala pravdu: svet bol naozaj neľútostná džungľa. Ani Léonie, ani ja sme nikdy nemohli stíhať Jeannin rytmus v darvinovských pretekoch o prežitie v kapitalistickom prostredí, obaja sme boli nepolepšiteľne poslední v tíme. Ako bojovať s takými fenoménmi? Dnes ráno, v čase, keď otvárajú finančné trhy, som zistil, že mi došli kávové filtre, tak som sa uspokojil s vrecúškom nesky. Bez radosti som onanoval pri videu, kde akási Ruska šantila s kýmsi, kto mal stelesňovať vyučujúceho (a obávam sa, že druhého stupňa), učiteľa matematiky alebo zemepisu, nebolo to jasné, na tabuli boli rovnice a na stole mapa sveta, súložili tam dvaja herci, otázka ostala otvorená. Takmer som svojej dcére závidel jej schopnosť popierať skutočnosť: ušetrilo jej to veľa sklamaní.

„Pomalé cukry,“ povedala Jeanne. Zafal som zuby v snahe uro-

biť dobrý dojem a zašomral niečo ako *to je obdivuhodné, klobúk dolu*, ale cítil som, že sa vo mne čosi zlomilo. Mal som šesťdesiatpäť rokov, tridsaťpäť som strávil prednášaním histórie studenej vojny publiku, ktoré voči mne prejavovalo zdvorilú ľahostajnosť. Už prvej generácii mojich študentov boli subtilnosti Trumanovej doktríny a peripetie blokády Berlína nejasné, pre tých zo začiatku tretieho tisícročia boli celkom nezrozumiteľné: keď padol múr, väčšina z nich bola v plienkach. Nechal som si narásť mľandra-vý pivný pupok, ktorý som už nemohol maskovať ani širokými pulóvrami. Vystupoval spod úpletu ako očividné svedectvo môjho podrobenia. „Máš brucho človeka, ktorý rezignoval na život,“ povedala mi Agnès, Léoniina matka, niekoľko týždňov predtým, ako ma opustila. A mala pravdu. Povedala to bez zlomyseľnosti, už sa na mňa pre nič nehnevala a miznutie posledných stôp výčítiek z komunikácie zvonilo nášmu vzťahu umieračik: vzdala sa, napokon pripustila, že som naozaj taký (treba pod tým rozumieť muža chatrnej vôle s obmedzenými prostriedkami). Pochopila, že je márne dovolávať sa spomienky na toho, kto ju očaril uprostred osemdesiatych rokov, márne a dokonca nespravodlivé, pretože moja skutočná povaha bola tu, v mojej šesťdesiatke, v trpkej hodine prvého bilancovania, a to bolo potrebné rešpektovať alebo v každom prípade aspoň prijať – pokiaľ ma to zbytočne netrápi-lo – pokiaľ to odo mňa nevyžadovalo byť niekým iným.

Léonie zívla. Svetlá v reštaurácii zhasli a pri vedľajšom stole zanôtili Happy Birthday, po chvíli sa pripojila celá sála. Cítil som, že mi neostáva nič iné, iba sa podvoliť prirodzenému sklonu. Nahodil som falošne uvoľnený výraz a objednal si prvý gin.

ZOBUDILO MA NEMILOSRDNÉ SLNKO: zabudol som zavrieť okenice. K šťastiu nepochybne netreba veľa. Keby som mal dvadsať, keby som bol mladým nespútaným aktivistom v *oversize* bunde asymetrického strihu, neodolateľným zvodcom, tento prebytok svetla by bol pre mňa blahodarnou mannou. Mohol by som oceniť bujnoscť predčasnej jari, červené slnko. Jeho lúče by prívetиво sprevádzali moje kroky. Áno, na začiatku osemdesiatych rokov, v časoch, keď bol môj šarm na vrchole, by som ich privítal ako hold, presvedčený, že sú mi určené. Priateľský pozdrav prírody jednému z najnobilejších predstaviteľov ľudskej rasy, pozdrav hviezdy inej hviezde. Vyšiel by som von a s potešením by som vnímal zrele, rozpálené mesto všetkými zmyslami. Hrdo by som si užíval pružné telo, zušľachtené trochou cvičenia. A toto svetlo by bolo mojím najlepším spojencom, životodárnym a nezatažujúcim, skvelo by sa na pleciah dievčat.

Rakovina nostalgie. Mal som šesťdesiatpäť. Spal som na zemi, hlava v ohni, na perách žlč. Byť Jeanom Roscoffom, nenaplneným prísľubom, bolo mojím osudom a nevďačným poslaním. Človekom, o ktorom sa hovorí tak, že sa najskôr vymenujú jeho prednosti a potom sa dodá stíšeným hlasom: taká škoda. Byť nedodržaným sľubom: to bol môj jediný horizont a nesmierne bremeno. Píl som, platil som. Ľahol som si vedľa posteľe. *Piješ, doplatíš na to*, vyhrážala sa vtedajšia kampaň hromadnej prevencie organizovaná asociáciou, ktorá ponúkala čiastočné preplatenie starostlivosti ľuďom postihnutým alkoholickou cirhózou. V skutočnosti som platil maximum. Necítil som potrebu preklínať nebesá alebo sa čohokoľvek dožadovať. Chcel som iba, aby slnko trochu zmiernilo jas.

Biely lúč mi dopadal priamo na sieťnicu. Nadvihol som šiju. V mojom veku sa noc na dlážke neodpúšťa: krk za ňu draho platil. Najhoršia bola bolesť hlavy. Akoby mi nejaký sadista hoblňoval vnútro lebky. Na ulici v jednotvárnom rytme rachotila zbýjačka. Sťažka som si sadol, obmedzujúc pohyby na minimum. Pri nohách mi v žltej polystyrénovej škatuli spočívali zvyšky kebabu.

S potuchlinou samurajskej omáčky sa mi vynárala na povrch spomienka: potácam sa po širokom chodníku, džgám do seba sendvič, ruky lesklé od mastnoty.

Prečo som po večeri so Jeanne a Léonie pokračoval v záťahu? Bol som už dosť opitý, keď som vychádzal z reštaurácie, moja dcéra pôsobila smutne, Jeanne si ma premeriavala neúprosným pohľadom: ako by sa pozerala na nerecyklovateľný odpad alebo na programovo zastaraný objekt. Naložili ma do taxíka, povedali adresu, ale ako prefíkaný korzár som otočil loďku smerom k baru, do ktorého som zvyčajne chodieval.

Pridal sa ku mne môj priateľ Marc. Debatovali sme o tejto nepochopiteľnej generácii, o deťoch, ktoré nám unikajú. Vytiahli sme zopár spomienok na veľkolepé časy, vzkriesili nezabudnuteľný večer 15. júna 1985, koncert storočia, majstrovské dielo Juliana Draya a asociácie: trisťtisíc osôb, záplava ľudí na námestí Place de la Concorde prelievajúca sa na Champs Elysée a Rue de Rivoli. Marc ako člen národného výboru ma prepašoval do zákulisia, do vyhradeného priestoru, kde hviezdy podupkávali ako plnokrvníky pred dostihom. Ocitli sme sa v spoločnosti Colucha a Alaina Baschunga, fajčili sme spolu, bolo to neskutočné a dokonca Marc sa uvoľnil, na chvíľu sa vykašľal na svoje taktické kombinácie, zabudol na otázku reprezentatívnosti chlapíkov z UEJF* v národných ustanovizniach, na svoju *personálnu agendu*, na jeden večer sa zriekol času na premýšľanie o ďalšom ťahu, aby sa mohol tešiť z júnového tepla a horúčkovitej atmosféry. Dokonca aj schopný Marc sa odviazal. V ten večer som balil všetko, čo sa hýbalo, vydávajúc sa za speváka z Indočíny. Môj priateľ nezostal bokom, vydával sa za bubeníka Fine Young Cannibals, blufoval anglickým prízvukom, podarilo sa mu dokonca nechať sa vyfajčiť medzi dvoma autami. Neskôr natrafil na skutočného bubeníka. Celý rozjarený sa mu poďakoval a chalani vyvalovali oči. Bola to noc, keď zastal čas, boli sme na vrchole, gitary zuneli do tretej ráno, potom prebrali štafetu djemby až do svitania.

Pripomenuli sme si naše vylomeniny. Rozcítil som sa, Marcova radosť bola rezervovanejšia. Hovoril o tom bez trpkosti: tak ako pre Juliana Draya bola táto noc jeho štartovacou rampou, začiatkom dobrodružstva. Využil tento bláznivý úspech.

Boli skoro dve hodiny ráno, na našom stole sa kopili prázdne poháre – moje, poväčšine. Prečo sa mi nepodarilo ísť domov, keď noc už poskytla všetko, čo mohla? Marc to povedal niekoľkými slovami, „teraz treba odísť“, slovami, ktoré vyjadrovali sebaovládanie a triumf slobodnej vôle nad ochabnutosťou a tyranskými potrebami.

Marc W., neznesiteľný priateľ, ktorý mal vždy pravdu. Akoby príčinou mojej alkoholickej závislosti bol nejaký skreslený úsudok. „Vieš, pijem takisto rád ako ty, ale od istej chvíle alkohol prináša viac škody než potešenia.“ Samozrejme, Marc, skvelý Marc, ktorý nikdy nemoralizoval, ale s neúprosnou tvrdosťou používal hodnotenie cena – úžitok, ktorému sa priučil (úsmevný paradox) v škole trockistu Draya a ktoré sa nevelmi líšilo od toho, čo vyznávali ortodoxní liberáli chicagskej školy. Homo economicus, ktorý sa uberal životom vyzbrojený tým naj dôveryhodnejším kompasom, tým najjednoduchším pravidlom: za každých okolností *maximalizovať* svoje uspokojenie optimálnym využitím prameňov. Pochopiteľne, pre Marca, šťastného majiteľa bytu na Rue Lisbonne, domu na Opálovom pobreží a ďalšieho v departemente Saône-et-Loire, zakladajúceho spoločníka advokátskej poradne špecializovanej na obchodné spory, pre Marca v oblekoch od Cifonelliho a s osobným trénerom nemalo, samozrejme, nijaký zmysel ničť sa. Vďaka za radu, Marc! Ideš mi na nervy predstieraním presvedčenia, že autodeštrukcia nemôže byť vedomým procesom a že opilcovi stačí ukázať kontraproduktívny charakter jeho správania, aby zmenil stratégiu. Samozrejme, Marc, mal si pravdu! Bolo treba odísť, lebo sme už dosiahli chvíľu, keď opojenie poskytlo všetko teplo, ktoré mohlo poskytnúť. Debata napájaná duchom vína sa rozletela cestami chabej logiky a mudrovania. Čas sa vzdal svojej moci a znovu sme boli mladí fičúri, skvelí a očarujúci, stoly sa priblížili, Marc zahral s dievčaťom odvedľa svoje číslo starého zvodcu. Opojenie nám poskytlo všetko svoje bohatstvo, všetku poéziu. Vtedy bolo treba skončiť, istá vec. O chvíľu neskôr sa to zvrátilo. Zostali iba samovravni samotári, jeden vedľa druhého, s približnou výslovnosťou, mrmlajúci slová, v ktorých chýbajú spoluhlásky, s bezduchými prísahami priateľstva na život a na smrť, očami, ktoré už nič nevidia, s obsesívnymi monológmi,

senilitou. Samozrejme, bolo treba odísť, keď sme si vzali, čo noc mohla dať.

A ja som zostal.

Ako posadnutý, so zaťatými zubami, ako hráč, ktorý nedokáže odísť od automatu. Skúšal som zadržať Marca, vysmieval som sa z jeho suchopárnych zvykov, z jeho umiernenosti *control freaka*. No tak! osopil som sa naňho. Marc ma možno dokonca trochu odstrčil, ako sa mi chcel vymaniť. Predviedol som svoje korheľské číslo s náruživosťou, ktorá nikdy nemá ďaleko od agresivity, lebo alkoholik nič tak neznáša ako kamaráta, ktorý opúšťa loď. Vtedy sa vidí v pravom svetle: odchod umierneného pijana ho vráti k vlastnému zlyhaniu, k chorobnej závislosti. V tomto rozhorlení je kus žiarlivosti, závisť posadnutého voči tomu, kto si nad sebou uchová vládu. Na fakulte, z ktorej som odchádzal do dôchodku, si zo mňa študenti uťahovali, lebo som vyslovoval „hadpé“ namiesto „há-dé-pé“ a „zsr“ namiesto „z-s-s-r“.

Pozrel som sa von oknom. Na oblohe lietadlo kreslilo bielu čiaru. Zovrelo mi srdce: zazdalo sa mi, že ma nechalo v štichu.

V šesťdesiatich piatich rokoch sa každý môj deň začínal slávnostnou prísahou, sľubom vrátiť veci tam, kam patria. Každý deň sa končil tým istým konštatovaním bezmocnosti, tým istým hlbokým znechutením. Nedokázal som pravidelne dýchať. Hrabal som sa v škatuli s liekmi, vykutral Alka-Seltzer a nejaké spazmolytikum proti nutkaniu močiť. Prehltol som ich a chlipol si vody rovno z kohútika v dreze. Bol som unavený na smrť. Napriek tomu som sa dychčiac dovliekol až k písaciemu stolu.

PRED NIEKOĽKÝMI TÝŽDŇAMI som sa vrátil k starému projektu. Rozhodol som sa znovu ponoriť do práce o americkom básnikovi Robertovi Willowovi, s ktorou som začal pred štyridsiatimi rokmi. Agnès ma v tom podporovala, ale ona by podporovala akýkoľvek vrtoch, ktorý by ma mohol vrátiť späť do sedla.

„To je super nápad, Jean,“ povedala s láskavým pohľadom opatrovateľky.

Ak ti to pomôže nespáchať samovraždu, pretože nemám chuť to teraz riešiť, mohla dodať. Ale bola to naozaj *super myšlienka*? Pravdepodobne v tom bol kus senility. Keď slony cítia, že sa blíži ich čas, vyberú sa na cintorín, vedené tisícročným inštinktom. Muži môjho veku sa vracajú k prácam, započatým v mladosti, alebo sa náhle oduševnia pre genealógiu svojej rodiny. Akoby dokončenie práce, na ktorú som sa pred štyridsiatimi rokmi vykašľal, mohlo byť chýbajúcim ohnivkom, ktoré by objasnilo bytie zmietané nepredvídateľnosťami, otupené nerozhodnosťou a lenivosťou. *Aspoň by som niečo dokončil*, neurčito som premýšľal, listujúc zažltnutými stránkami, naťukanými kedysi na písacom stroji, na starej Olympii. Pre tento projekt som sa rozhodol vo vytržení a niesol v sebe *a priori* všetky znaky zlého nápadu. Ale vytrženie sa rýchlo vrátilo a s ním neporušená zanietenosť, ktorá ma vrhla do neznámeho diela Roberta Willowa, nezaraditeľného a opovrhovaného básnika. Džezového hudobníka a búrlivého súputníka komunistickej strany, ktorý sa na začiatku päťdesiatych rokov uchýlil do Francúzska, aby ušiel mccarthistickému šialenstvu, využil svoje posledné roky na Zemi na tvorbu dvoch zbierok nádherných básní vo francúzštine, ktoré vyšli až po jeho smrti, potom, čo jedného októbrového večera v roku 1960 na okresnej ceste kľukatiacej sa medzi Barbizonom a Milly-la-Forêt stratil kontrolu nad vozidlom a platan ohol jeho Peugeot 404 vo dvoje. Tak sa dovŕšil život, ktorý sa začal v Durhame v Severnej Karolíne, v prostredí drobnej buržoázie, ktorá sa napájala z dvoch prameňov: demokratickej strany a liberálneho baptistického chrámu – v prostredí, z ktorého do amerických sŕdc vyžarovala viera v budúcnosť. Pre-

sekol ho dobrácky platan v Île-de-France ježiacom sa relikviármi a starými zvoncami a pohlcovanom prastarými lesmi.

V dvadsiatke ma ohromili jeho zvláštne a krehké básne, nepochopiteľným spôsobom vytvorené dieťaťom Ameriky. Ako mohol napísať takéto verše iných čias mladý Yankee, ktorého rozohňovali úspechy Los Angeles Dodgers? Kráčal po okruhuľakoch Coney Islandu, pochutnával si na zmrzline držiac okolo drieku frajerku s podmanivým poprsím a štatistickými snami, potíkal sa po harlemských džezových kluboch a napriek tomu sú jeho posledné básne akoby vytrhnuté z nejakej stredovekej balady žiaka François Villona alebo Charlesa Orleánskeho. Čo sa stalo? Záhada tohto života skoseného debilným stromom v skutočnosti literárnu kritiku nezaujímala. Treba povedať, že Robert Willow vymenil jeden mccarthizmus za iný: uvalenie na index Jeanom-Paulom Sartrom sa bez zveličenia vyrovnalo zákazom House Un-American Activities Committee, parlamentného Výboru pre neamerickú činnosť, ktorý si želal senátor Joseph McCarthy. V tých časoch ľavicová inteligencia nevelmi oceňovala *chansons de geste*. Jediný prijateľný romantizmus spočíval v angažovanosti – Čen vrhajúci sa pod kolesá auta s Čankajškom a Boris Vian spievajúci *Jávu atómových bômb*. Bolo nutné sa angažovať, pohrúžiť sa do kotla rečníckych tribún a rotačiek, pochodovať plece pri pleci a spievať, že Internacionála bude ľudstva nový zdroj. Keď Robert Willow prišiel do Paríža, vrhol sa po hlave do centrifúgy Saint-Germain; prijali ho s otvorenou náručou, tak ako prijali jeho kamoša Richarda Wrighta a toľko ďalších. Štvrt žila americké časy. Hotel Louisiane bol plný Amíkov, džezmenov, autorov detektívok, podvodníkov alebo synáčikov, ktorí sa preplavili cez Atlantik, aby sa spúšťali v pivniciach vychýreného džezového klubu, kde ex-fičúri šaleli z Charlieho Parkera.

Stretnutia po bytoch, petície ako na bežiacom páse, protiimperialistické demonštrácie, náhodné lásky a nezdoľný dogmatizmus: Willow viac-menej našiel virvar, ktorý tak miloval v Harleme. Jean-Paul Sartre ho v bytíku na Rue Bonaparte, takpovediac na streche sveta, predstavil svojej matke. Zachrípnutý Willowov hlas očarúval, jamka na brade v štýle Kirka Douglasa dovŕšovala dielo: dievčatá nasledovali jedno za druhým, uchvátené *boyom*. Vysoký chalan s úprimným úsmevom bol zmenou oproti neúspešným

a horúčkovitým francúzskym študentom z pedagogickej, ktorí sa v snahe podobať sa na Humphreyho Bogarta halili do priveľkých trenčkotov. Vo Willowovi bolo niečo z Kessela – po niektorých stránkach bol tak málo francúzsky, tak veľmi americký. Štýl letca a intelektuála v košeli, ktorý prv než si sadne k písaciemu stroju, nepohrdne partiou tenisu. A potom jedného dňa zmizne. Vráti kľúče od zariadeného bytu a prenajme si cesnakom páchnuci mestský dom miestneho hodnostára v Étampes, s nábytkom v štýle druhého cisárstva pod bielymi plachtami. Boy z Durhamu opustil Rhumerie, džezové bary a redakcie, aby sa zaživa pochoval do Mauriacovho románu. Nedáva okázalé vyhlásenia, nič nehovorí, prenajme si dom v Étampes a pustí sa do písania. O týchto rokoch sa toho veľa nevie z jednoduchého dôvodu, už sa s nikým nestýkal. Známe sú iba jeho básne o láske, oltáre nemennej čistoty. *Všetka tá krásna lukostreľba, Piesne lásky, Tej, ktorá ma nečaká, Étampes a slová.*

Iba jeho priateľka Nancy Hollowayová, mladá interpretka *Neodchádzaj takto*, ho smela v Étampes navštíviť. Exulantka ako on, statočné dievča, speváčka yéyé poletujúca od jedného hitu k druhému bola jeho jedinou známosťou, ktorá nekrúžila po sartrovskej obežnej dráhe. Mali spolu niečo? Nie je vylúčené, že sa Willow do nej zamiloval. Pred štyridsiatimi rokmi, keď som zamýšľal venovať básnikovi dizertáciu, som s bývalou speváčkou nadviazal kontakt, aby som túto vec objasnil, ale Nancy Hollowayová bola unavená, odmietla sa so mnou stretnúť a obmedzila sa na vyhubú odpoveď: *„Bob bol vždy rovnako krásny, ale žil vo svojom brajgli medzi starými knihami, some medieval stuff. Nemôžem povedať, že by sme skutočne debatovali. Držal ma za ruku a hovoril mi, že mám čisté srdce, something like that. Vyzeral šťastne, ale podľa mňa úplne scovkatel. Ostatní mu nikdy neodpustili.“* Ostatní, to boli, samozrejme, existencialisti, partička z Rue Bonaparte, vyštudovaní pedagógovia s dlhými šálmi. Vo svojej poslednej básni v angličtine *Until Further Notice (Až do odvolania)* sa Willow jednoznačne dištancoval od strany. Nedal za pravdu Amerike s jej „snami *Reader's Digest*“ ani soviетom s ich päťročnicami (*five-year plan*):

Neprítomný až do odvolania

a ešte aj potom

Všetkým odroňom

Nebudem ospevovať vašu územnú lásku
Chladničky plné na prasknutie
Nadzvukové rakety
Sny Reader's Digest
Odišiel som
Odchádzam potichu
Spať pod prikrývkou hviezd
Nebudem ospevovať vašu päťročnicu

Rue Bonaparte sme si cenili priemerne. Iste, Sartre nebol členom strany, ale vždy bol kritickým súdruhom, ktorý neváhal povedať svoj názor aparátčikom z námestia Place du Colonel-Fabien. Pri rôznych príležitostiach mal pre nich tvrdé slová a stalinisti mu nič nezostali dlžní: v roku 1948 ho šéf sovietskej delegácie počas kongresu označil za „hyenu s písacím strojom“. Ale Sartre nikdy nezaujal rovnaký postoj k Washingtonu a Moskve, vždy dával najavo rozdiel medzi americkou „way of death“ a zdokonaliteľným Sovietskym zväzom. Vo Francúzsku si strana zachovávala ohromnú prestíž. Každá ostrejšia kritika bola podozrievaná, že hrá do karát kapitalistickej buržoázie. Uplatnenie marxizmu-leninizmu nepochybne nespĺňalo očakávania: ani pre filozofa to nebolo iné, „neprekonateľný horizont našich čias“. Bol to náročný zamilovaný, ale zamilovaný, ktorý raz povedal, že „každý antikomunista je pes“. Z tohto hľadiska bol willowovský relativizmus netolerovateľný.

Pokračovanie Willowovho diela spečatilo jeho upadnutie do nemilosti. Odišť do izolácie do malého mesta v Essonne a písať o dvornej láske bol maloburžoázny vrtoch, malomestský romantizmus. Na Američana dokonca vyslovene smiešny: Willow v exile nebol o nič lepší ako starí kalifornskí milionári, ktorí uviazli na pobreží Riviéry a maľovali prístavy, považujúc sa za Matissa. Bolo tu podozrenie z konverzie na katolicizmus, niečo pochybné a stuchnuté. Upadol do zabudnutia. Nancy Hollowayová si nepamätala bohviečo, ale porozprávala mi mrazivú epizódu. Išlo o reakciu jedného „sartrovca“, ktorému povedali o smrti mladého muža: „Camus sa aspoň zabil v športovom aute. Ale Peugeot 404, naozaj.“

Vďaka pátraniu som zrekonštruoval niekoľko roztrúsených faktov. Robert Willow bol pochovaný v Étampes. Za pohrebným vozom kráčala cestou na malý cintorín iba Nancy Hollowayová. V poslednej chvíli sa objavil Richard Wright a pripojil sa k nej. Prišiel potajomky, zhrýzaný výčitkami, že opustil svojho druha v expatriácii. Potom išli do básnikovho domu. Venovali mu v príbytku zapratanom rukopismi chvíľu ticha? Dá sa predpokladať, že autor *Black Boya* a ikona yéyé, neschopní slova, si v záhrade zapálili cigaretu. Že praktická duša Nancy Hollowayová prerušila ticho, aby sa dohodli na telegramoch pre rodinu a dojednaní lehoty na vypratanie domu s prenajímateľom. Vie sa, že všetky papiere, čo našla, napchala do veľkých škatúl, ktoré vykutrala u obchodníka zo štvrte, zaviazala ich lykom (to mi porozprával bývalý správca malej drogerie, ktorý nezabudol na americké tornádo). Všetko naložila do kufra svojho Triumphu a uháňala do Paríža. Richard Wright zomrel o niekoľko týždňov, skosila ho blesková rakovina.

Prešli štyri mesiace, kým sa jedna Willowova sesternica ukázala u Nancy Hollowayovej na Rue du Cherche-Midi. Bola to ozajstná Američanka, čistučká mamička s nalakovanými nechtami a veľkánskym drdolom. Pozdravila, vzala rukopisy a vrátila sa do USA, do New Jersey. Rukopisy uviazli u malého frankofilného vydavateľa na East Side, ktorý poznal Willowa z jeho newyorských rokov. Pri prekladaní eposov bývalého enfant terrible žasol. Tieto texty napísal syn Ameriky, flamender, trubkár, so svojou *square jaw* a úsmevom darebáka? Vyšli v troch malých zbierkach v edícii obskúrneho vydavateľstva Philadelphia Booker Press a zostali úplne nepovšimnuté. O Willowov prípad sa dvadsaťpäť rokov po jeho smrti začalo zaujímať francúzske vydavateľstvo s výstižným názvom Zadný voj. Rozhodlo sa vydať jeho verše vo francúzštine s rozpačitým predslovom. Bol Willow vtipkár? Autor napodobenín? Mali sme ho brať vážne? Čítajte znova a znova, hovoril v podstate vydavateľ. Čítajte znova a znova a urobte si názor sami. Práve v tom období som natrafil na jeden jeho malý rondel, zvučný a hladký ako obliačiky. Všetci snívajú o tom, že niečo objavია. Videl som sa ako ten, kto odhalí génia, a pýšil som sa tým, že som ako jediný pochopil nezaslúžene znevážené dielo.